

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Кухоцької Тетяни Григорівни
на тему: «Політичні комунікації як фактор формування політичної
ідентичності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 052 Політологія

Актуальність дослідження політичних комунікацій у контексті формування політичної ідентичності зумовлена комплексом сучасних соціально-політичних процесів на світовому та національному рівнях. Політична ідентичність виступає не лише як психологічне усвідомлення індивідом своєї належності до певної політичної спільноти, але й як активний компонент соціальної взаємодії, що визначає політичну поведінку, участь у громадському житті та готовність до підтримки демократичних чи авторитарних практик. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та інформаційної мобільності роль політичних комунікацій значно зростає, оскільки вони формують суспільні дискурси, моделюють політичні наративи та впливають на соціокультурні коди громадян.

В умовах гібридних викликів, поширення маніпулятивних стратегій та інформаційної війни, питання впливу політичних комунікацій на процеси соціалізації та формування політичної ідентичності набуває особливої ваги. Світовий досвід демонструє, що сучасні політичні технології, соціальні медіа та інформаційні кампанії здатні швидко трансформувати політичні установки громадян, посилювати поляризацію суспільства та впливати на вибір політичних лідерів. В Україні ситуація додатково ускладнюється війною з РФ, яка включає в себе ідентичнісну складову, що робить дане дослідження актуальним не лише в теоретичній, але й прикладній площині.

Науковий інтерес до теми обґрунтовується також недостатньою кількістю досліджень, що системно аналізують механізми взаємодії комунікаційних процесів і формування політичної ідентичності в умовах сучасної політичної турбулентності. Більшість існуючих робіт концентруються або на окремих аспектах політичної комунікації, таких як медіа-вплив, соціальні мережі або пропагандистські кампанії, або на загальних теоретичних моделях ідентичності, не враховуючи специфіку українського суспільства, яке переживає активну трансформацію політичних цінностей, норм і соціальних орієнтирів в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів..

Таким чином, дослідження політичних комунікацій як фактора формування політичної ідентичності є актуальним та соціально значущим, оскільки воно дозволяє визначити механізми впливу комунікацій на

усвідомлення політичної належності індивіда; проаналізувати роль різних каналів комунікації у конструюванні політичних переконань; спрогнозувати можливі зміни у політичній поведінці населення в умовах інформаційного впливу та політичної мобілізації; дослідити процеси формування консолідованої політичної ідентичності українського суспільства в умовах російської військової агресії.

Урахування міжнародного досвіду, сучасних інформаційних викликів та національної специфіки робить дану дисертацію не лише теоретично значущою, а й прикладною, забезпечуючи комплексний підхід до вивчення процесів політичної соціалізації, впливу медіа та політичних акторів на формування ідентичності сучасного громадянина.

Дисертаційна робота побудована за логічною та традиційною для наукових досліджень подібного профілю структурою і включає вступ, три розділи, висновки та перелік використаних джерел. У вступі визначено актуальність теми, окреслено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету та наукові завдання, а також зазначено наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів.

Перший розділ дисертації «Теоретико-методологічні підходи до вивчення політичних комунікацій» вирізняється високим рівнем системності, логічності та наукової цілісності. Він закладає теоретичну основу для всього дослідження, чітко окреслюючи категоріальний апарат та концептуальні засади вивчення політичних комунікацій. Автор ґрунтовно визначає політичну комунікацію як комплексний соціальний феномен, що формується на перетині політичної та комунікаційної сфер, та обґрунтовує її роль у забезпеченні інформаційного обміну, реалізації політичного діалогу і функціонуванні політичної системи. Висвітлення еволюції політичних комунікацій, зокрема у контексті розвитку комунікаційних технологій від радіо й телебачення до інтернету та соціальних медіа, демонструє глибоке розуміння автором історичних та сучасних трансформацій цієї сфери. Особливою перевагою розділу є комплексний аналіз моделей політичної комунікації, що дозволяє порівняти демократичну і тоталітарну моделі та простежити специфіку українського політичного простору з урахуванням пострадянських особливостей та сучасних трансформацій після Революції гідності і в умовах протистояння російській агресії. Авторка детально показує, як новітні комунікаційні технології, соціальні медіа та інструменти штучного інтелекту впливають на структуру політичного діалогу, мобілізаційний потенціал суспільства та дистанцію між політичними акторами й електоратом, при цьому окреслюючи актуальні ризики інформаційної маніпуляції, дезінформації та використання дідфейків.

Розділ вирізняється глибоким аналізом наукової літератури, що включає роботи з теоретичних засад політичної комунікації, дослідження української

специфіки та праці з політичної ідентичності. Ці праці заклали теоретико-методологічне підґрунтя дослідження, дозволили простежити еволюцію комунікаційних практик і визначити сучасні виклики, зокрема пов'язані з війною та інформаційною агресією Росії. Використання різнорівневої джерельної бази: нормативно-правові акти України та ЄС, аналітичні матеріали, результати соціологічних досліджень, контент соціальних мереж та офіційних ресурсів тощо, забезпечило емпіричну перевірку теоретичних положень і високу аналітичну цілісність розділу. Методологічна основа розділу відзначається міждисциплінарністю та науковою обґрунтованістю. Автор вдало поєднав системний, історичний, проблемний та хронологічний підходи з методами аналізу, синтезу, моделювання, контент-аналізу, порівняльного та статистичного аналізу, що дозволяє всебічно оцінити процеси політичної комунікації і формування політичної ідентичності. У висновках першого розділу чітко сформульовано ключові положення щодо природи політичної комунікації, її моделей та факторів розвитку, що створює надійну платформу для подальшого емпіричного дослідження в наступних розділах дисертації. Загалом, перший розділ характеризується високою теоретичною глибиною, логічною структурою та комплексним підходом, що позитивно впливає на якість і наукову значущість всієї дисертаційної роботи.

Другий розділ дисертації «Специфіка політичних комунікацій в Україні» комплексно досліджує український політичний простір, враховуючи історичні, соціокультурні та технологічні чинники, що вплинули на формування моделей політичного діалогу, структуру політичної культури та процеси політичної соціалізації. Особлива увага приділена поєднанню історичної ретроспективи та сучасних трансформацій, що дозволяє простежити еволюцію політичної комунікації від початку незалежності України до сьогодення. Розділ чітко структурує національну політичну комунікацію за двома ключовими напрямками: забезпечення діалогу в межах електорального процесу та забезпечення взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства. Такий підхід демонструє глибоке розуміння автором механізмів політичного впливу та ролі комунікацій у різних сферах політичного життя. Висвітлення етапів розвитку електорального процесу та підетапів політичних технологій, зокрема після Помаранчевої революції, Революції Гідності та у період воєнного стану, показує системну роботу над хронологічною структурою змін і трансформацій, що робить дослідження максимально наочним та обґрунтованим.

Особливою позитивною рисою розділу є увага до новітніх форм політико-комунікаційних взаємодій, таких як електронні петиції, бюджет участі, цифрові консультації, онлайн-активність громадян, соціальні мережі і месенджери. Автор обґрунтовано демонструє, як сучасні цифрові платформи сприяють демократизації політичного діалогу, наближенню процесу прийняття рішень до

суспільства, мобілізації протестних рухів та формуванню громадської думки через візуально насичений контент, меми, хештеги та інтернет-флешмоби. Водночас автор об'єктивно відзначає ризики, пов'язані з неконтрольованим характером нових медіа, поширенням дезінформації та пропаганди, маніпуляцією емоціями користувачів, координацією радикальних наративів та загрозами інформаційній безпеці.

Розділ демонструє високий рівень практичної значущості дослідження. Автор враховує актуальні виклики воєнного часу та зовнішньої інформаційної агресії РФ, підкреслює необхідність подальшого розвитку правових та інституційних механізмів регулювання соціальних медіа в Україні. Використання ретельного аналізу нормативної бази, соціальних медіа та цифрових платформ забезпечує повноту та наукову обґрунтованість розділу, а міждисциплінарний підхід сприяє комплексному розумінню політичної комунікації в українському суспільстві. Загалом, другий розділ дисертації відзначається системністю, глибиною аналізу та науковою цінністю. Він успішно поєднує історичний контекст, сучасні тенденції та цифрові трансформації, що робить його вагомим внеском у вивчення політичних комунікацій в Україні та закладає надійну базу для практичних і прикладних висновків у наступних частинах дисертації.

Третій розділ дисертації «Вплив політичних комунікацій на конструювання політичної ідентичності в умовах російської військової агресії» системно аналізує механізми формування української політичної ідентичності на державному та громадському рівнях, враховуючи роль соціальних медіа, політичних символів та мережевих механізмів консолідації. Підрозділ 3.1 «Комунікаційні фактори формування української політичної ідентичності в умовах війни» досліджує, як російська військова агресія стала каталізатором потреби у формуванні нової консолідованої української політичної ідентичності, що дозволяє відмежуватися від символів та цінностей «руського миру». Висвітлено дві ключові площини розбудови ідентичності: державну, що передбачає реалізацію державного курсу, та громадську, де активну роль відіграють ініціативи громадянського суспільства та соціальні медіа. Особливо позитивно слід відзначити комплексний підхід до аналізу комунікаційних факторів: політичної культури, символів (зокрема образів добровольця та волонтера), політичних свят, політики пам'яті та мережевих механізмів консолідації громадян. Автор демонструє, що соціальні медіа і месенджери слугують ефективною платформою для поширення нових концептів, формування політичного порядку денного та мобілізації суспільства, при цьому об'єктивно відзначає ризики фрагментації ідентичностей та потенційної поляризації.

Підрозділ 3.2 «Політична ідентичність як об'єкт впливу в гібридній війні РФ проти України» вирізняється високим науковим рівнем та практичною значущістю, адже автор системно досліджує складні механізми інформаційного та психологічного впливу на політичну ідентичність українців у контексті гібридної війни. У підрозділі чітко визначено два основні напрями російського впливу: підрив формування консолідованої української політичної нації серед громадян України та делегітимізація української політичної ідентичності в очах міжнародної спільноти та громадян РФ. Автор ретельно окреслює соціальні групи, на які спрямовані інформаційні кампанії: населення підконтрольних територій, мешканці тимчасово окупованих регіонів, громадяни РФ та іноземні аудиторії, зокрема європейські суспільства, демонструючи глибоке розуміння специфіки їхнього сприйняття та вразливості до пропаганди. Особливо позитивно слід відзначити комплексний підхід до аналізу інструментів впливу, який включає пропаганду, дезінформацію, маніпулятивні наративи, символічне насильство та інституційну інтеграцію окупованих територій у політичний, правовий, культурний та освітній простір РФ. Автор не лише систематизує ці впливи, а й пропонує обґрунтовані рекомендації щодо протидії ним з урахуванням специфіки кожної соціальної групи. Підрозділ вирізняється логічною структурою, глибиною аналітичного викладу та високим рівнем системності. Він успішно поєднує теоретичний аналіз політичної ідентичності з практичними аспектами протидії гібридним загрозам, що підкреслює наукову цінність та прикладну значущість дослідження, роблячи його вагомим внеском у сучасну політичну науку та практику інформаційної безпеки України.

Поряд із численними позитивними аспектами дисертаційної роботи доцільно відзначити окремі дискусійні моменти, що потребують уточнення або подальшого розвитку:

1. Вважаємо, що доцільно було б розширити емпіричну базу дослідження за рахунок залучення більшого масиву кількісних та якісних соціологічних даних та результатів емпіричних опитувань, що дозволило б посилити прикладний характер отриманих висновків.

2. У роботі основна увага приділена аналізу політичних комунікацій на загальносуспільному рівні, але майже не приділено уваги аналізу того, як політична ідентичність формується на рівні окремих соціальних груп та індивідів з урахуванням регіональних і соціально-демографічних особливостей. На нашу думку важливо було б включити до аналізу мікрорівень.

3. Аналіз ролі соціальних медіа можна було б посилити більш детальним розглядом впливу алгоритмів цифрових платформ на формування політичних переконань громадян.

Однак зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і жодним чином не знижують загального високого науково-теоретичного рівня

дисертаційної роботи та її значущості для розвитку вітчизняної політичної науки.

Таким чином, дисертаційна робота Кухоцької Тетяни Григорівни на тему «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності», виконана за спеціальністю 052 «Політологія», повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), та може бути представлена до захисту на засіданні спеціалізованої вченої ради.

Рецензент:

к.політ.н., доцент,

завідувач кафедри філософії та соціології

04.05.2026

Тетяна ІВАНЕЦЬ

